

POSUDEK OPONENTA DIZERTAČNÍ PRÁCE

<i>Jméno a příjmení doktoranda:</i>	Mgr. Marie Lukasová
<i>Studijní obor:</i>	Aplikovaná etika
<i>Oponent disertační práce:</i>	doc. et doc. PhDr. Kateřina Ivanová, Ph.D.
<i>Název disertační práce:</i>	Etické aspekty omezení člověka ve volnosti pohybu při poskytování sociální a zdravotní péče

Na začátku formalizovaných posudků jak časopiseckých, tak grantových, ale i posudků závěrečných prací je požadováno sdělení, zda zpracovávané téma je aktuální, přínosné, inovativní. Na konci posudků, zejména u zahraničních impaktovaných časopisů je požadováno zhodnocení, co práce přinesla nového, tedy co je na práci ve zpracovaném konkrétním tématu „femme fatale“, nebo také „what is new“. Rozepisují se tak podrobně o těchto částech posudků proto, že v tomto bodě mohou doktorandku vysoce ocenit, a to ve všech uvedených požadavcích. Téma je zásadní, aktuální, přínosné, inovativní a ve svém souhrnu přináší jednoznačně nové poznatky. Chtěla bych tuto pochvalu, včetně obdivu k doktorandčině fundovanosti v problematice, odbornému i lidskému zaujetí tématem, i širokému přehledu k tématu se vztahujícímu, velmi zdůraznit. Zejména však proto, že k podobné rétorice se v posouzení práce vrátím už jen v závěru hodnocení.

Zásadní, až fatální nedostatek práce vidím v tom, že doktorandka nepoužívá explicitně žádnou vědeckou metodu na zpracování poznatků. Na webu Vaší fakulty jsem si v popisu doktorského studijního programu Aplikovaná etika našla, že „Cílem doktorského programu je tedy snaha vytvořit prostor pro *soustavnou vědeckou práci*, jejímž společným jmenovatelem je etický rozměr rozmanitých a koncise definovaných oborů nebo profesí. V průběhu doktorského studia musí ovšem frekventanti zvládnout i *metody vědecké práce a její odborné prezentace*.“ (<https://fhs.cuni.cz/FHS-1570.html>). Také v akreditačním spisu uvádíte, že „Absolvent ... *zná metody a principy vědecké práce* ...“ (https://fhs.cuni.cz/FHS-105-version1-aplikovana_etika.pdf). Implicitně doktorandka naznačuje možnosti, kudy se její vědecká práce ubírá, avšak jedná se jen o počáteční myšlenkový proces, který by mohl, po metodologickém ukotvení textu, který je předložen jako disertační práce, být základem k návrhu určité metody. Text v celém souhrnu ukazuje postup, který metodologické práci předchází, je tedy jakousi první skicou, ze které právě uplatněná metoda vytvoří plastický přehled problematiky a to jistě mnohem srozumitelnější (a kratší!), než je tento odevzdaný text. Protože se jedná o prvoplánové myšlenkové doktorandčiny postupy, obsahuje text všechny nevýhody, které předmethodologická verze nabízí: opakování myšlenek (někdy „donekonečna“), prolínání vlastních interpretací i v kapitolách, které by měly jen reflektovat obsah analyzovaných dokumentů, neustálá shrnutí „shrnutí“, jednoduché vyústění tohoto velmi složitého na závěr. Doktorandka sice popisuje problém ze všech úhlů pohledu a tím přece jen (Bohu díky) alespoň naplňuje záměr oboru: kritickou reflexi „vlastních i cizích postojů, v rozpoznávání skrytých předpokladů a předsudků, přehlížených etických stránek a širších souvislostí zdánlivě pouze technických problémů, jinými slovy v prohlubování rozumějícího přístupu“ (<https://fhs.cuni.cz/FHS-1570.html>), avšak formou nekonzistentní, nepřehlednou, nesystematickou, nevýstižnou...a neskutečně rozsáhlou. Toto, trochu nabubřelé přehlížení metodologických principů, práci ubírá na přesvědčivosti, ale i publikovatelnosti.

Přemýšlela jsem, která z kvalitativních analýz je nejbližší doktorandčině pojetí a asi bych jí navrhla diskurzivní analýzu, které je ze všech metodologických analýz tohoto typu nejvolnější, což by zřejmě doktorandce (usuzuji dle textu) nejvíce vyhovovalo. Avšak i kvalitativní typ analýz má nějaké principy a určitá pravidla. Ty počáteční (a zásadní) spočívají v každém kvalitativním výzkumu v položení výzkumných otázek, nebo alespoň jedné (ale podle mne bych jich ke zpracování textu mělo být více). Aby text závěrečné doktorské práce (pro titul doctor philosophiae!) spočíval jen na jednom (a ještě velmi obecném) cíli práce, je nejen velmi neobvyklé, ale i již zpočátku textu ukazující onu nekonzistentnost zpracování jinak velmi kvalitního myšlenkového procesu doktorandky. Je samozřejmě možné tak, jak je to v designu diskurzivní analýzy, položit výzkumné otázky až po prostudování k výzkumu určených dokumentů (i u jejich výběru je nutné alespoň nějakým způsobem doložit proč zrovna tyto dokumenty a jiné ne), avšak tato skutečnost musí být popsána v metodice práce, která v této práci úplně chybí.

Jako výzkumníka (a snad i metodologa) mne velmi zarazelo ono stanovování kategorií (nebo přesněji v diskurzivní analýze nosných témat) bez určení východisek jejich výběru, navíc ne vždy u každého analyzovaného dokumentu, a také jejich další osud, ztracený v interpretacích. Dále také doktorandčino neustálé hodnocení v textu patřícímu ještě analyzovaným dokumentům (nebo filozofickým kontextům jiných autorů) ve stylu: já si myslím, já mám zkušenost, mne oslovuje, jsem přesvědčena...apod. Ano, taková má být myšlenková cesta, ale jen v prostoru zvolenou metodou jí vymezeném.

Doktorandka píše, že se při tvorbě práce inspirovala dílem a způsobem filozofické reflexe Jana Sokola. Toto považuji za odvážné tvrzení. Jednak Sokolovo dílo primárně nereflktuje faktické dokumenty a jednak „Jeho cesta k filozofii vedla přes studium bibliistiky, díla Nietzscheho, setkání s Janem Patočkou. Ve filozofii vychází z fenomenologické tradice a personalismu (Blondel, Marcel, Teilhard, Rosenzweig, Lévinas)“, jak píše wikipedie, což svědčí o jeho hluboké kontextuální provázanosti s dalšími autory, kterou i ve svých dílech prezentuje a na níž staví svůj vlastní filozofický vhled. O filozofické provázanosti v teoretických východiscích, tak jsou uvedeny v posuzovaném dizertačním textu, nemůže být ani řeči. Ne že bych ulpívavě trvala na kvalitativním rešeršním akronymu PCC (problem, context, concept), ale filozoficky koncepčně problém uchopený není. Na začátku textu vůbec ne, a v komentářích (či kategoriích – kam ale nepatří) jen místy, nazvala bych to vsuvkově, kdy jsou někteří autoři upřednostňováni (a zase není uvedeno proč)...*tuto knihu jsem si vybrala a vztáhnu ji k tomuto problému* (parafrázuji doktorandku). Nevadí mi, že převážná většina autorů je české provenience (a pravděpodobně jsou součástí výukových sylabů, tudíž o vstupní klasické rešeršní práci ze strany doktorandky by se dalo s úspěchem pochybovat), ale že jejich vztahové koncepty jsou v textu dokládány nesystematicky, tak trochu „páté přes deváté“. Musím však uznat, že problém doktorandka popsal a kontext problematiky také nastínila, což znamená, že z akronymu PCC pokulhávají jen ony vztahové konceptuální, či identifikační rámce. Abych je mohla posoudit, vždy jsem u každého čísla citačního odkazu musela listovat v té těžké knize (která mohla být při správném přístupu o třetinu kratší) a hledat citovaného autora a jeho dílo. Kdyby byla citační norma udělána v textu citačním stylem (autor, rok), mnohé by mi to ulehčilo.

Dále se už však (a ráda) vracím ke kladnému hodnocení práce i doktorandčina přístupu. Líbila se mi kapitola o pečujících pracovnících, která vypovídá o objektivitě doktorandky a znovu bych ráda vyzvedla její evidentní zaujatost a hlubokou znalost problematiky. Také musím přece jen ocenit doktorandčinu odhodlanou (byť ne metodologickou), ale nic neopomíjející, cestu k prohlubování rozumějícího přístupu problematiky volnosti a omezení pohybu v institucích. Text celé dizertační práce je napsán krásnou češtinou, některá adjektiva používá doktorandka nezvykle, ale vždy případně.

Na tomto lingvistickém potěšení mi neubraly ani některé nesmyslné věty, kde chyběly (zřejmě některá slova, stejně tak mi nevadily překlepy, kdy se první písmenko slova vyskytovalo v hranaté závorce – možná to byla jen chyba tisku. Také vysvětlení některých výrazů v angličtině a jiných ne, bych nepovažovala za nějaký kaz. Nebo jinak, kdyby byly v pořádku zásadní věci (tj. alespoň nějaký aplikovaný design výzkumu a jeho dodržení, kontextuální ukotvení zásadního termínu – třeba právě autonomie), nemohly by být maličkosti formálního charakteru důvodem k jakémukoliv mému kritickému posuzovacímu přístupu, a již před měsícem jsem práci radostně doporučila k obhajobě. Protože ale tomu tak není, znovu jsem vše pročetla (224 stran!!!) a váhala nad tím, zda práci doporučit, či nikoliv.

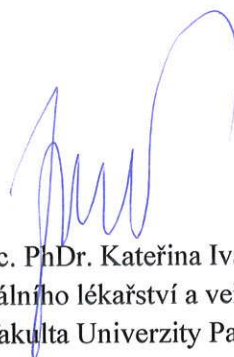
Nakonec jsem se rozhodla takto: pokud doktorandka u obhajoby prokáže schopnost metodologické aplikace na zkoumanou problematiku a filozoficky kontextuálně ukotví zásadní pojmy:

doporučuji její práci k obhajobě.

Otázky k obhajobě:

1. Uveďte výzkumné otázky, které by umožnily metodologicky zpracovat Vámi předloženou problematiku
2. Popište výzkumnou metodu, kterou jste analyzovala obsah dokumentů
3. Řádně zdůvodněte výběr hlavních témat (kategorií) z jednotlivých dokumentů
4. Tyto kategorie sumarizujte za všechny dokumenty
5. Alespoň dvě z vybraných a informačně nejvíce nasycených témat uveďte ve vztahu k relevantním teoriím

V Olomouci dne 21. 4. 2018



doc. PhDr. Kateřina Ivanová, Ph.D.
Ústav sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví
Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci